

Silkû'd-dürer'in ilk sayfası

leri, doğum ve ölüm tarihleriyle bunların yerleri, ihtisas sahibi oldukları ilim ve sanat dalları, hocaları, okudukları medreseler ve eserleri belirtilmiş, ayrıca ilmî seviyelerinden, kişisel ve ahlâkî özelliklerinden bahsedilmiştir. Bunun yanında şiirlerinden alıntılar yapılmış ve edebî nesirlerine örnek olarak bazı mektupları aktarılmıştır. Ayrıca birçok şahsın bulunduğu şehirler, devlet tarafından verilen görev ve mansıpları, ilişki kurdukları devlet adamları, âlim ve sûfiler, hocalarından okudukları kitaplar, bazı şairler arasındaki atışmalar gibi konularda bilgiler verilmiştir. Kitap, İbn Hacer el-Askalânî'nin *ed-Dürerü'l-kâmine fi a'yâni'l-mi'eti's-gâmine*, Şemseddin es-Sehâvî'nin *ed-Ḍav'ü'l-lâmi' li-eh-li'l-karni't-tâsi'*, Necmeddin el-Gazzî'nin *el-Kevâkibü's-sâ'ire bi-a'yâni'l-mi'eti'l-âşire* ve Muhammed Emîn el-Muhibbî'nin *Ḥulâsatü'l-eşer fi a'yâni'l-karni'l-hâdi 'aşer* adlı eserlerinin XII. (XVIII.) yüzyıldaki takipçisi konumundadır.

Eserin mukaddimesinde Murâdî, tarih ilminin önemine ve kendisinin bu ilme ve selefin eserlerini toplamaya duyduğu ilgiye temas eder. Ayrıca kitabını kaleme alırken başvurduğu bazı kaynakları zikreder. Bunlar Abdurrahman b. Muhammed ez-Zehabî ve Mustafa b. Fethullah el-Hamevî'nin seyahatnâmeleri, Muhammed Emîn el-Muhibbî'nin *Nefhatü'r-Reyhâne ve reşhatü't-lâ'i'l-hâne'si*, Şems Muhammed el-Mahmûdî'nin bu eser üzerine zeyli, Muhammed b. Abdurrahman el-Gazzî'nin *Le-tâ'ifü'l-minne* ve *Tezkire'si*, Abdülganî b. İsmâil en-Nablusî'nin *el-Hakîka ve'l-me-câz fi'r-rihle ilâ bilâdi's-Şâm* ve *Mışır ve'l-Hicâz (er-Rihletü'l-kübrâ)*, *el-Haçretü'l-ünsiyye fi'r-rihleti'l-Kudsîyye (er-Rihletü'l-vüstâ)*, *Ḥulletü'z-zehebi'l-ibriz fi rihleti Ba'lebek ve'l-Bikâ'i'l-azîz (er-Rihletü's-suğrâ)* adlı seyahatnâmeleridir. Ayrıca biyografileri verirken mukaddime de zikretmediği bazı kaynakları da belirtir. Bunlardan Said es-Semânî'nin *er-Ravzû'n-nâfiḥ fîmâ verede 'ale'l-fetḥi mine'l-medâ'ih'i*'i dikkat çeker. Müellif, birçok yazılı kaynak kullanmış olmakla birlikte kendi şahsî bilgilerine ve şifâhî mâlûmata da eserinde yer vermiştir.

Murâdî, değişik ülkelerdeki bazı önde gelen şahsiyetlere hediyelerle birlikte mektuplar göndererek kendi ülkelerinde yaşamış olan önemli kişiler hakkında bilgilerin kaleme alınıp kendisine gönderilmesini istemiştir. Abdurrahman el-Cebertî, Murâdî'nin bu talebi üzerine hocası Muhammed Murtazâ ez-Zebîdî'den yardım isteyerek bilgi toplamaya başladığını anlatır.

Ancak Zebîdî'nin bir süre sonra ölmesi üzerine (Şâban 1205 / Nisan 1791) gerek kendisinin gerekse Cebertî'nin topladığı bilgiler Murâdî'ye ulaştırılmadan kalmıştır. Daha sonra Murâdî durumu öğrenmiş ve bir aracıyla ulaştırdığı hediye ile birlikte Cebertî'den hocasının ve kendisinin derlediği bilgileri göndermesi ricasında bulunmuşsa da Cebertî henüz bu bilgileri gönderemeden Murâdî vefat etmiştir. Cebertî'nin kaleme aldığı *'Acâ'ibü'l-âşâr fi't-terâcim ve'l-aḥbâr*'daki biyografik bilgilerin büyük ölçüde bu notlara dayandığı anlaşılmaktadır. Nitekim kendisi de eseri kaleme almasındaki en büyük tesirin Murâdî'nin bu talebi olduğunu belirtir (Cebertî, II, 141). Abdürrezzâk el-Baytâr, *Ḥilyetü'l-beşer fi târihi'l-karni's-gâlis 'aşer* adlı eserini *Silkû'd-dürer*'in devamı olarak telif etmiş, Muhammed Emîn İbn Âbidîn de esere bir zeyil yazmıştır. Dört cilt olan *Silkû'd-dürer*'in ilk üç cildi İstanbul'da (1291), IV. cildi Bulak'ta (1301) yayımlanmış, daha sonra Bağdat'ta (ts. [Mektebetü'l-müsennâ]) ve Beyrut'ta (1408/1988) ofset baskıları yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Cebertî, *'Acâ'ibü'l-âşâr*, II, 140-141; *Taylesani-zâde Hafız Abdullah Efendi Tarihi: İstanbul'un Uzun Dört Yılı: 1785-1789* (haz. Feridun M. Emeccen), İstanbul 2003, s. 263; Baytâr, *Ḥilyetü'l-beşer* (nşr. M. Behcet el-Baytâr), Beyrut 1413/1993, III, 1393-1405; M. Cemil eş-Şattî, *Ravzû'l-beşer fi a'yâni Dimaşk fi'l-karni's-gâlis 'aşer*, Dimaşk 1365/1946, s. 87-94; *İzâhu'l-meknân*, II, 23; *Ḥediyetü'l-ârifin*, II, 349-350; Ahmet Özel, "Acâ'ibü'l-âşâr", *DİA*, I, 314.

SEDAT ŞENSOY

SİLSİLE (السلسلة)

Bir tarikatın
birbirine icâzet veren şeyhlerinin
adlarını ihtiva eden liste.

"Birbirine bağlı, birbiriyle ilgili şeylerin ardarda veya yan yana dizilerek meydana getirdiği sıra, dizi; soy kütüğü, şecere; rütbe ve mevki yönünden bir sınıf içindeki derecelenme" gibi anlamlara gelen *silsile* kelimesi tasavvufta bir tarikatın birbirine icâzet veren şeyhlerinin isimlerini ihtiva eden liste anlamında kullanılmış, silsileyi oluşturan isimlerin yazılı olduğu belgeye *silsile-nâme* veya *tomâr* denilmiştir. Bir tarikata veya çeşitli tarikatlara ait silsilelerdeki isimlerin geniş olarak anlatıldığı eserlere de bu adlar verilmiştir (meselâ *Silsilenâme-i Celvetiyye*, *Tomâr-ı Turuk-ı Aliyye*).

Tasavvufta tarikat silsilelerinin Hz. Peygamber ile başladığı kabul edilir. Geç dö-

neme ait bazı Sünnî tasavvuf kaynaklarında Resûl-i Ekrem'in ilk dört halifeden her birine zikir öğrettiği ve bu yolla dört ayrı tarikatın oluştuğu kaydedilmiştir (Harîrîzâde, I, vr. 8^b). Bunlardan Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir ile devam eden silsilelerin zamanla yaygınlık kazandığı, Hz. Ali'den gelen silsilenin Alevîyye, Ebû Bekir'den gelenin ise Sıddîkiyye (Bekriyye) diye adlandırıldığı ifade edilir. Tarikat silsilelerine bakıldığında Hâcegân tarikatı ve Nakşibendiyye hariç diğerlerinin Hz. Ali'den geldiği görülmektedir.

Silsileler önceleri muhtemelen şifahi yolla aktarılmış, daha sonra köklü tarikatların kurulmaya başlandığı VI. (XII.) yüzyıldan itibaren yazıya geçirilmiştir. Hz. Ali'den gelen silsilelerin çoğunda Hasan-ı Basrî'nin (ö. 110/728) Hz. Ali'den (ö. 40/661) tasavvufî eğitim aldığı kaydedilmektedir. Ancak muteber kaynaklara göre onun Hz. Ali ile özel bir yakınlığı olmamıştır. Bu sebeple Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî silsilelerinin başlangıcının tamamen uydurma olduğunu söylemiş, buna karşı Süyûtî *İthâfû'l-fırka bi-refvi'l-hırka* adlı eserini yazarak Hasan-ı Basrî'nin Hz. Ali ile görüştüğünü ve ondan hadis rivayet ettiğini, dolayısıyla kendisinden tasavvufî eğitim almasının mümkün olduğunu ispat etmeye çalışmıştır.

Tasavvufun ilk dönemlerinde yazılan eserlerde Hz. Ali'ye ya da Hz. Ebû Bekir'e ulaşan bir silsile görülmemektedir. Tasavvuf tarihinde bilinen ilk silsile Ca'fer el-Huldî'yi (ö. 348/959) Resûl-i Ekrem'e ulaştıran silsiledir. İbnü'n-Nedîm'e göre Ca'fer el-Huldî, Cüneyd-i Bağdâdî'den tasavvufî eğitim almış olup silsile geriyeye doğru şöyle devam eder: Cüneyd-i Bağdâdî, Serî es-Sakatî, Ma'rûf-i Kerhî, Ferkad es-Sabahî, Hasan-ı Basrî, Enes b. Mâlik ve Hz. Peygamber. Kuşeyrî de şeyhi Ebû Ali ed-Dekâk'ın tarikat silsilesini şöyle verir: Ebû'l-Kâsım İbrâhîm b. Muhammed Nasrâbâdî, Ebû Bekir eş-Şibî, Cüneyd-i Bağdâdî, Serî es-Sakatî, Ma'rûf-i Kerhî, Dâvûd et-Tâî ve tâbiîn nesli. Bu iki silsilenin de Hz. Ali'ye veya Ebû Bekir'e ulaşmaması dikkat çekicidir. Resûlullah'ın bir kısım özel bilgileri ve zikirleri ashabından bazılarına bildirdiği şeklinde birçok rivayet bulunmakla birlikte tasavvufî eserlerde Alevî ve Sıddîkî silsilelerin başlangıcını izah etmek için sıhhati tartışmalı olan iki rivayet öne çıkarılmıştır. Bunlar Hz. Peygamber'in Hz. Ali'ye kelime-i tevhidi üç defa söylettiği şeklindeki rivayetle Resûl-i Ekrem'e nisbet edilen, "Allah benim gönlüme neyi dökmüşse ben de onu Ebû Bekir'in gönlüne döktüm" şeklindeki sözdür.

Kübrevîyye tarikatının kurucusu Necmeddîn-i Kübrâ'nın (ö. 618/1221), müridi Radyüddin Ali Lala'ya verdiği icâzetnâme Hz. Ali'ye ulaşan silsilelerin ilk yazılı örneklerinden biridir. Kübrâ, bu icâzetnâmede kendi şeyhlerini sırasıyla yazıp silsileyi Hasan-ı Basrî ve Hz. Ali kanalıyla Hz. Peygamber'e ulaştırmıştır. Yine VI. (XII.) yüzyıl sülfilerinden Muhammed b. Münevver, Ebû Saîd-i Ebû'l-Hayr'ın (ö. 440/1049) silsilesini Hz. Ali kanalıyla Resûl-i Ekrem'e kadar çıkarmıştır. Tarikatların kurulmaya başlandığı VI. (XII.) yüzyılda Hâcegân tarikatı da biri Hz. Ali'ye, diğeri Hz. Ebû Bekir'e ulaşan iki silsilesi bulunduğunu açıklamıştır. Hz. Ali'ye ulaşan silsileye (Alevî) Ehl-i beyt imamlarını ihtiva ettiği için bir hürmet ifadesi olarak "silsiletü'z-zehab" (altın silsile) denmiş, daha sonraları genelde Hz. Ebû Bekir'e ulaşan (Bekrî, Sıddîkî) silsile esas kabul edilmiştir.

Diğer İslâmî ilimlerde liyakatı belgelemek ve sahtekârlığı önlemek için diploma vazifesi gören icâzetnâmeler bulunduğu gibi tarikatlarda da hakiki şeyhleri sahtelerinden ayırt etmek amacıyla icâzetnâme verme usulü kullanılmaya ölmaldır. Bu icâzetnâmelerde icâzet veren zatın şeyhlerinin silsilesinin yazılması bir gelenek olmuş, böylece o şahsın köklü bir tasavvuf geleneğinin mirasçısı olduğu vurgulanmak istenmiştir. Başta hadis olmak üzere birçok İslâmî ilimde Hz. Peygamber'e ulaşan icâzetnâmelerin bulunması muhtemelen tasavvuf erbabı için de örnek teşkil etmiştir (ayrıca bk. İCÂZET).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 260; Abdülhâlîk-î Guddüvânî, *Risâle-i Şâhîbiyye (Makâmât-ı Yûsufî Hemedânî)* (nşr. Saîd-i Neffîsî, *Ferheng-i İrân-zemîn*, I/1 içinde), Tahran 1332 hş./1953, s. 81; Kuşeyrî, *er-Risâle*, s. 578-579; Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Telbisü'l-İbtis*, Beyrut 1409/1989, s. 171; Muhammed b. Münevver, *Esrârü'l-tevhîd* (nşr. Zebîhullah Safâ), Tahran 1332 hş./1953, s. 27; İbn Haldûn, *Mukaddime* (trc. Zakir Kadîrî Ugan), İstanbul 1989, II, 555; Muhammed Pârsâ, *Risâle-i Kudsiyye* (nşr. Ahmed Tâhîrî İrâkî), Tahran 1354 hş./1975, s. 12; Fahreddin Safî, *Reşehât-ı 'Aynü'l-hayât* (nşr. Ali Asgar Muîniyân), Tahran 1977, I, 12; Süyûtî, *İthâfû'l-fırka bi-refvi'l-hırka*, Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 161, vr. 244^b-247^a; Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-merfû'a fi'l-ahbârî'l-mevzû'a*, Beyrut 1986, s. 454; Harîrîzâde, *Tibyân*, I, vr. 8^b, 12^b-24^a; M. Takî Dânişpejûh, *Hırka-i Hezâmîhî (Mecmû'a-i Sühânîhâ ve Makâlehâ der Bâre-i Felsefe ve İrfân-ı İslâmî)* içinde, nşr. Mehdî Muhakkik - H. Landolt), Tahran 1349 hş./1971, s. 162-164; Abdullah Aydınli, *Doğuş Deurinde Tasavvuf ve Hadis*, İstanbul 1986, s. 194-200; J. S. Trimmingham, *The Sufi Orders in Islam*, New York 1998, s. 261; Ahmet Yıldırım, *Tasavvufun Temel Öğretlerinin Hadislerdeki Dayanakları*, Ankara 2000, s. 331-333, 339-341; "Silsila", *El²* (İng.), IX, 611.

SİLSİLETÜ'İ-ÂSAFİYYE (سلسلة الأصفية)

Behcetî Seyyid İbrâhîm'in
(ö. 1151/1738'den sonra)
Köprülü ailesinden yetişmiş
devlet adamlarının
biyografilerine dair eseri.

Behcetî İbrâhîm'in hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Genellikle XVII. yüzyılda yaşamış, şiirlerinde "Behcetî" mahlasını kullanmış ve Çehrîn Seferi'yle ilgili bir eser yazmış olan (*Mî'râci' z-zafer**) Hezargradlı Hüseyin ile karıştırılmıştır. Doğum yerinin Berat şehrinin Timuriçe köyü olması kuvvetle muhtemeldir. Eserinde çocukluğundan itibaren faydalı faydasız çeşitli ilimlerle meşgul olduğunu ifade eden yazarın düzenli bir medrese eğitimi almadığı anlaşılmaktadır. 1731'de Sadrazam Köprülü-zâde Nûman Paşa'nın oğlu Hâfız Ahmed Paşa'ya imam olduğunu belirten Behcetî (vr. 1^b, 185^b) vefatına kadar Vidin, Niş, Han-ya, Mısır ve Cidde gibi onun görev yerlerinde maiyetinde bulundu, bir süre Medine'de kaldı, bu arada onunla birlikte hac farızasını eda etti ve bazı olaylara şahit oldu. Kendi ifadesine göre 1150'de (1737) Hâfız Ahmed Paşa'nın Niş muhasarasına hareketi esnasında onun yanında yer aldı. Yolda Fâzıl Ahmed Paşa'nın hasta yatığı çiftliğe uğrayarak onun altmış bir yıl önce öldüğü odayı ziyaret etti. Eserinin 1151 (1738) yılında sona erdiği göz önüne alınırsa bu tarihten sonra ölmüş olmalıdır. Behcetî İbrâhîm Efendi bazı şiirlerini ve düşürdüğü tarihlerini eserine serpiştirmiştir. Nitekim eserinde Niş'in istirdadı hakkında çeşitli tarihler ve kasideler yazıp Serasker Hâfız Ahmed Paşa'ya sunduğunu ifade etmektedir. Farsça şiirlerinin de bulunduğu, bazı şiirlerinin Köprülü Kütüphanesi'nde kayıtlı *Mecmûatü'l-eb-yât*'ta yer aldığı (Hâfız Ahmed Paşa, nr. 351), fakat şairlik yönünün kuvvetli olmadığı belirtilir (Ergun, II, 786).

Tam adı *Silsiletü'l-Âsafîyye fi Devleti'l-Hâkânîyyeti'l-Osmâniyye* olan eser, sadece Köprülü Mehmed Paşa ile oğulları ve torunlarından vezîriâzam ve vezir rütbesine yükselmiş olanların hayatları ve dönemlerinin olaylarına inhisar ettiği için *Târîh-i Sülâle-i Köprülü* adıyla da anılır. Nitekim eserin adı yazma nüshasının cilt kapağında ve Devr-i Hamîdî Köprülü Kütüphanesi katalogunda *Târîh-i Sülâle-i Köprülüzâde* şeklinde geçer (s. 153). Eserini çeşitli ilimlerde söz sahibi, özellikle ta-